

BULLETIN

Power, Politics & Policy

Vincit Omnia Veritas

No. 4, 26 Decembrie, 2019

Editorial Board: Vlad Lupan, Liubomir Chiriac, Veaceslav Berbeca, Sergiu Lipcean, Carolina Ungureanu, Eduard Țugui, Veaceslav Ioniță, Ion Tăbârță, Mihai Țurcanu

Securitatea în contextul negocierilor privind reglementarea conflictului transnistrean

Eduard ȚUGUI

Securitatea militaro-strategică reprezintă o mare necunoscută în reglementarea conflictului transnistrean. Când s-a stabilit agenda negocierilor în format "5+2", la 18 aprilie 2012, chestiunile legate de securitate au fost ermetizate în ne-atinsul "coș 3", după care filosofia "pașilor mici" nu a permis deocamdată discuții complexe legate de securitatea militară. Recentele evenimente din estul continentului european, în care Rusia și lumea euro-atlantică sunt antrenate în re-desenarea arhitecturii europene de securitate, intenția Rusiei de a lichida munițiile expirate stocate la Cobasna, tensiunile legate de ne-semnarea Protocolului de la Bratislava sau "autonomia puternică" anunțată de președintele Igor Dodon pentru anul 2020, toate solicită mai multă atenție asupra regimului de securitate din estul Republicii Moldova.

Dimensiunile securității și conflictul transnistrean. Securitatea militaro-strategică re-devine actuală pentru continentul european, în condițiile articulării scutului anti-rachetă american din Europa, retragerii SUA și Rusiei din Tratatul privind Forțele Nucleare Intermediare și consolidării infrastructurii militare convenționale "pe flancuri", ale Rusiei preponderent în Zona Mării Negre și ale NATO preponderent în Zona Mării Baltice. Nu mai puțin importantă este securitatea în contextul soluționării conflictului transnistrean. Dincolo de abordarea complexă a securității formulată de Școala de la Copenhaga, în cazul Republicii Moldova securitatea militară este un subiect complex în sine, definit prin cel puțin trei dimensiuni interconectate: Zona de Securitate și Forțele Mixte de Menținere a Păcii (FMMP); Grupul Operativ al Trupelor Ruse (GOTR) și munițiile de la Cobasna și; structurile militare și paramilitare ale administrației de la Tiraspol. În fond, contingentul militar al Rusiei și Tiraspolului în cadrul FMMP, GOTR și structurile militare și paramilitare ale administrației secesioniste reprezintă o structură militară omogenizată și coerentă, cu un singur centru de comandă, care organizează împreună exerciții militare și care constituie principalul obstacol al soluționării definitive și pașnice a conflictului.

Rusia a reușit în timp nu doar să definească cele trei dimensiuni drept chestiuni separate, dar a ermetizat o parte din ele în "coșul 3" de negocieri a formatului "5+2", în timp ce alte aspecte legate de securitate au rămas o prerogativă aproape exclusivă a Comisiei Unificate de Control (CUC) sau negociate periodic și fragmentat în discuțiile bilaterale moldo-ruse. După ce la 7 decembrie 2002, Consiliul Ministerial al OSCE de la Porto a adoptat Declarația prin care retragerea trupelor și armamentului Rusiei din regiunea transnistreană trebuia să aibă loc doar „cu condiția că vor exista condițiile necesare”, Rusia nu a mai negociat retragerea GOTR. Rusia nu a mai discutat evacuarea/lichidarea munițiilor de la Cobasna după respingerea Planului Kozak, în toamna anului 2003, în timp ce schimbarea misiunii de pacificare nu a negociat-o niciodată, în ciuda solicitărilor epizodice și modeste ale Chișinăului sau partenerilor internaționali.

Munițiile de la Cobasna și conținutul "coșului 3". Pe fundalul eșecurilor repetate de a ajunge la un consens pe textul Protocolului de la Bratislava, care conține preponderent chestiuni din coșurile "1" și "2", președintele Igor Dodon anunță pregătirea unui statut special pentru regiunea transnistreană, în timp ce Rusia

negociază cu Republica Moldova termenii casării munițiilor de la Cobasna. Intenția Rusiei de a lichida 11000 tone de muniții de la Cobasna, anunțată în luna august 2019 de către ministrul rus al Apărării, Serghei Șoigu, și reconfirmată recent de către Maria Zaharova, ofițerul de presă al Ministerului Afacerilor Externe de la Moscova, reprezintă una dintre dimensiunile securității din estul Republicii Moldova. Dincolo de entuziasmul cu care a fost primit la Chișinău sau în multe capitale Occidentale, acest demers al diplomației ruse suscită o serie de îngrijorări.

În primul rând, nu sunt clare procedura tehnică și activitățile conexe. Oficialii ruși nu au răspuns deocamdată la disponibilitatea partenerilor din formatul "5+2" de a participa cu bani și/sau logistică la distrugerea munițiilor, dar au declarat că lucrările se pregătesc 1,5 ani și se vor desfășura în conformitate cu respectarea normelor și regulamentelor stabilite în Armata Rusă. Sub pretextul instalării unei infrastructuri necesare distrugerii armamentului, Rusia poate construi tot felul de infrastructură militară în stânga Nistrului sau poate solicita redeschiderea Aeroportului de la Tiraspol sau altele prin alte zone ale țării. **Cert este că începând cu luna octombrie 2019, săptămânal două camioane de mare tonaj transportă armament ușor (grenade, automate, cartușe etc.) de la Cobasna la Tiraspol!** Delegația Rusiei la CUC inventează tot felul de pretexte pentru a nu răspunde pozitiv la solicitarea Chișinăului de a permite Observatorilor militari să verifice aceste transporturi.

În al doilea rând, lichidarea anunțată este și mai suspectă când fantoma federalizării bântuie prin estul Europei, iar președintele Republicii Moldova se declară pregătit să-și asume prezentarea unui statut special pentru regiunea transnistreană. Rusia doar o singură dată a acceptat retragerea munițiilor de pe teritoriul Republicii Moldova. Se întâmpla în anul 2003, în lunile care au premers apariției planului Kozak. La întâlnirea cu fostul șef al diplomației moldovenești, din septembrie 2019, Ministrul Afacerilor Externe de la Moscova, Serghei Lavrov, re-amintea că: "... atunci când procesul de reglementare era foarte activ, în anul 2003, anume atunci, autoritățile transnistrene au căzut de acord asupra evacuării munițiilor...". Declarația lui Vadim Krasnoselski că distrugerea munițiilor de la Cobasna este doar treaba Rusiei și a Transnistriei nu schimbă semnificativ tabloul general.

În rândul al treilea, dar nu în cel din urmă, îngrijorează fragmentarea dosarului securității și, în mod special, negocierea în continuare pe bilaterală sau în cadrul CUC, dar nu în format "5+2", a chestiunilor legate de securitate. Vicepremierul pentru Reintegrare, Alexandru Flenchea, este primul oficial care a dezvoltat, în cadrul unui interviu recent, lipsa de conținut a "coșului 3" (cel mult așteptat!), cel puțin în materie de securitate, când afirma că: "Formatul 5+2 nu are în agendă subiectul retragerii ori în general a prezenței forțelor militare străine pe teritoriul Republicii Moldova". Totodată, în timp ce diplomații europeni organizează Ziua Europei la cetatea Tighina, unde asistă la concerte de muzică clasică împreună cu Vadim Krasnoselski, administrația de la Tiraspol a creat un centru de instruire militară cu sediul în aceeași cetate și instituie posturi "grănicerești" în Zona de Securitate, preocupări (preponderent) ale delegației Chișinăului la CUC.

Riscurile decuplării. Declarația că retragerea militarilor ruși nu este de competența Vicepremierului pentru Reintegrare și, cu atât mai mult, nu este de competența formatului "5+2", este cel puțin ne-inspirată, în timp ce abordarea în sine este foarte riscantă pentru Republica Moldova. Dacă negocierile (potențiale) privind statutul regiunii transnistrene în format "5+2" nu vor aborda securitatea în complexitatea ei, atunci riscurile sunt legate nu (doar) de federalizarea Republicii Moldova, anticipată de către experți și politicieni deopotrivă, dar sunt legate mai ales de negocierea statutului regiunii transnistrene fără prevederi coerente și fezabile legate de GOTR, FMMP și structurile militarizate de la Tiraspol, cum este *non-paper*-ul promovat de Igor Dodon din anul 2018. Nu poate fi sustenabilă o soluție politică negociată cu asistența diplomaților euro-atlantici, dacă este decuplată de document problema securității, după care Chișinăul să întreprindă demersuri pe bilaterală pentru a obține garantarea neutralității militare (după cum solicită Rusia), retragerea GOTR sau înlocuirea FMMP cu o misiune civilă cu mandat ONU. Dimpotrivă, inserarea în agenda formatului "5+2" a chestiunilor legate de securitate, de rând cu participarea reprezentanților SUA și UE la ședințele CUC și/sau în Grupul de Observatori Militari, trebuie să preceadă sau să însoțească orice demers de soluționare politică a conflictului.